

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות לחסה חידוים ואקטואליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת ויקרא שנת תשפ"ג

1. מדוע הכשירה התורה להביא לקרבנות רק בהמות ולא חיות טהורות?
2. איך מותר להקריב בהמות למזבח הרי דבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה?
3. מדוע אי אפשר להביא קרבנות מן הדגים?
4. אדם שנדר להקריב את בנו או בתו קרבן לה' האם יש בזה איזה חלות? הוכח מפרשת השבוע!
5. אדם שיש לו מעות צדקה, האם יתנו לעני, או שיתנו לקופה הנותנת סל לשבת? הוכח מפרשת השבוע!
6. אדם שבירך על מצה גזולה בפסח ואח"כ רוצה לברך על מצה כשירה האם צריך לברך פעם נוספת? הוכח מפרשת השבוע!
7. האם מותר לאורח ליטול מנה מחתונה ולהביאה לאשתו? הוכח מפרשת השבוע!
8. איך יכול להיות שמי שלומד קצת תורה מקבל אותו שכר כמו מי שלמד הרבה תורה?
9. שני עדים שלא העידו בעדות ממון האם חייבים כסף כיוון שהם גרמו נזק ממון לאחר? הוכח מפרשת השבוע!
10. האם יש חיוב להעיד עדות בבית דין אף באופן שיכול להפסיד מזה כסף?
11. גנב וגזולן שהחזירו את הגניבה בכפיית בית דין האם כשרים לעדות מיד שהחזירו את הגניבה?
12. אדם שנותר לו ממון או מתנות שחושבים שהוא ירא שמים והאמת שאינו האם יש בזה איסור גזל?
13. אדם שגדל כיהודי, ונודע לו לפתע שאמו נכריה, שעברה גיור שלא כהלכה. מה הדבר הראשון שכדאי לו לעשות? הוכח מפרשת השבוע!
14. הלך לתומו ברחוב, ולבסוף התברר לו שליווה את המת האם קיים מצוות הלויית המת? הוכח מפרשת השבוע!
15. אדם שגנב כסף מתייר, ויכול להחזיר לו את המעות בשבת, ואם לא יחזיר לו, התייר יטוס בחזרה לביתו ולא יוכל להשיב לו, האם מותר לגנב להשיב את הכסף בשבת? הוכח מפרשת השבוע!
16. האם יכול רופא לקבל כסף כאשר הוא הולך לרפא חולה מסוכן? הוכח מפרשת השבוע!
17. אדם שנדר לקופה של צדקה, האם ייתן זאת למשולח הלוקח אחוזים, או יתרום מיד לקופה? הוכח מפרשת השבוע!

עלון זה יוצא לאור בס"ד ע"י בית המדרש "בית - יוסף"
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

ניתן לקבל את העלון מידי שבוע: בהודעה לווצאפ: 052-8144488 או בהודעה למייל: m3138357@gmail.com

מדוע הכשירה התורה להביא לקרבנות רק בהמות ולא חיות טהורות?

ובאחרונים הקשו על דברי המדרש דמשמע שלא רצה הקב"ה להטריח שיביאו חיות לקרבן, אבל אם רוצים יכולים קשה הרי אי אפשר להקריב חיות דהוא איסור, ועיין באליה רבה (או"ח סימן ב'), וכן בברכי יוסף (שם) באריכות מה שתרצו בטוט"ד.

רבינו בחיי בפרשתן על הפסוק מן הבהמה כתב וז"ל ולא מן החיה, הכשיר הכתוב לצורך קרבן הבהמות שהן נרדפות ופסל החיות שהן נרדפות. ומוזה דרשו רז"ל בגמרא במסכת שבת (דף פ"ח ע"ב) "הוי מן העלובים ולא מן העולבים, מן הנרדפים ולא מן הרודפים", שהרי אין לך נרדפים בעופות כתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח. ואם כן בין בבהמות בין בעופות לא הכשירה תורה למזבח אלא הנרדפים, וזהו שאמרו הוי מן העלובים ולא מן העולבים, מן הנרדפים ולא מן הרודפים.

החזקוני והמושב זקנים לבעלי התוספות והחזקוני מבארים: דהנה במדרש רבה (פרשת אמור פרשה כ"ז) איתא יהודה בר ר' סימון אמר הקדוש ברוך הוא עשרה מיני בהמות מסרתי לך שלשה ברשותך וז' אינן ברשותך שלשה ברשותך, שור שה כשבים ושה עזים וז' אינן ברשותך, איל וצבי ויחמור ואקו ודישון ותאו וזמר, לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי אליכם להתייגע בהרים להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך אלא ממה שברשותך מן הגדל על אבוסך הדא הוא דכתיב שור או כשב או עז. ועוד מן הבהמה כתבו וז"ל: בתורת כהנים מסיק למדנו ענוותנותו של הקדוש ברוך הוא שלא הטריח בניו להביא חיות מן היערות אלא בהמות המצויות להם.

יש להקשות: מדוע אי אפשר להביא קרבנות מחיות טהורות?

הרא"ש והדעת זקנים מבעלי התוספות והחזקוני מבארים: דהנה במדרש רבה (פרשת אמור פרשה כ"ז) איתא יהודה בר ר' סימון אמר הקדוש ברוך הוא עשרה מיני בהמות מסרתי לך שלשה ברשותך וז' אינן ברשותך שלשה ברשותך, שור שה כשבים ושה עזים וז' אינן ברשותך, איל וצבי ויחמור ואקו ודישון ותאו וזמר, לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי אליכם להתייגע בהרים להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך אלא ממה שברשותך מן הגדל על אבוסך הדא הוא דכתיב שור או כשב או עז. ועוד מן הבהמה כתבו וז"ל: בתורת כהנים מסיק למדנו ענוותנותו של הקדוש ברוך הוא שלא הטריח בניו להביא חיות מן היערות אלא בהמות המצויות להם.

בספר מדרש תלפיות כתב על פי מה שמוכיח מדברי המקובלים שאדם מתגלגל דווקא בבהמה ולא בחיה, ולכן לא צייתה התורה שיביאו קרבן מחיה.

בעדות יהוסף מובא בבניין דוד (בפרשה) מבואר שלבהמה אין גאוה, מה שאין כן לגבי חיה שיש לה גאוה וזבחי אלוהים רוח נשברה.

הגאון חתם סופר
הגאון חתם סופר

איך מותר להקריב בהמות למזבח הרי דבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה?

שכתוב בפרשת ויצא, והרי אסור לעשות דבר קדוש ממה שהדיוט השתמש?

"אדם כי יקריב מכם קרבן".

ותירץ החתם סופר (שם) בספרו תורת משה על פי מה שמבואר במדרש שכל האבנים נעשו לאבן אחת, אם כן לא הוזה כדבר שהשתמש לחול כמו שכתב המגן אברהם דאם נשתנה מותר לפי זה א"ש.

ובשו"ת חתם סופר (או"ח סימן מ') מבאר: שהרי אפילו באיסור עבודה זרה החמורה, לא נאסרו בעלי חיים להשתמש בהם אף שעבדו בזה לעבודה זרה, ונהי דמ"מ לגבוה מסקינן חד דרגא דנאסרו, מכל מקום להדיוט אין נעבד בבעלי חיים, ואם כן הכא לגבי איסור של דבר שנשתמש בו הדיוט אין משתמשים בהם לגבוה דקיל טובא, יש לומר דבעלי חיים לא נאסר ע"י תשמיש הדיוט.

בשו"ת מחנה חיים (או"ח חלק א' סימן י"ד בסופו) מתרץ: שדווקא כלי אשר נעשה לשימוש אז שימוש הדיוט מעכב שלא ישמש עוד לגבוה, אבל בבהמה הלא הקרבן אינו בעבודה בחיים רק בשחיטה אשר לוקח הדם והחלב לצורך גבוה, א"כ אינו משמש לפני גבוה במאי ששימש לפני הדיוט.

איתא בתוספתא בגמרא במסכת (פ"ב ה"י) כלים שנעשו מתחילתן להדיוט, אין עושים אותן לגבוה, אבנים וקורות שחצבן מתחילה להדיוט אין בונין אותן בהר הבית. וכן כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק א' הלכה כ) אבנים וקורות שחצבן מתחילה לבית הכנסת ומכל שכן להדיוט אין בונין אותם בהר הבית.

והקשה המגן אברהם (או"ח סימן קמ"ז ס"ק ה') לפי דברי התוספתא והרמב"ם אם כן איך מקריבים למזבח בהמות שנשתמש בהם הדיוט, והרי דבר שנשתמש בו הדיוט אסור למזבח?

המגן אברהם (או"ח סימן קמ"ז ס"ק ה) מבאר: שכל מה שאמרו חכמים שכל הדיוט השתמש בו אסור למזבח זה דווקא כמות שהן אסור להשתמש בהן, אבל אם שינה צורתן ועשה מהן כלי אחר שרי דהרי הכיור נעשה ממראות הצובאות, ולכן. הקרבנות קריבים מבהמות שנשתמש בהם הדיוט, כיון שנשתנו.

ולפי יסוד זה מתרץ החתם סופר: קושיא נפלאה שהקשו הראשונים והאחרונים, איך עשה יעקב מזבח עם אבנים שישן עליהם בלילה כמו

מדוע אי אפשר להביא קרבנות מן הדגים?

עליכם ולא אמרתי אליכם להתייגע בהרים להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך אלא ממה שברשותך מן הגדל על אבוסך, אם כן הוא הדין בדגים דהוא מחוסר צידה אינו ברשותו של אדם, לכן לא הטריחה התורה להביא מן הדגים.

ועוד נראה לומר על פי מה שכתב רבינו בחיי דלכן אין מביאים קרבן מחיה דהוא רודף, אם כן הוא הדין דגים הויא רודפים כמו שמבואר בדבריו של רש"י בגמרא במסכת ביצה (דף כ"ג ע"ב) שדגים גדולים אוכלים את הקטנים.

בפרדס יוסף בפרשת בשם ספר שער בת רבים בשם ספר חומת אריאל ביאר: שהנה הקב"ה מזמין לכל חוטא בהמה שמגולגל בה נפש שחטאה גם כן אותו חטא, וכאשר מקריבה האדם לקרבו וחוזר בתשובה, בזה יש תיקון לשניהם יחד, וזהו הפירוש "אדם ובהמה תושיע ה' עיין ברקאנטי פרשת נח ופרשת שמיני וכיון שיש בהקרבנות הבהמה תיקון גם עבורה לא קשה כלל, אם אדם חטא בהמה מה חטאה, והנה רוב נפשות הרשעים

והקשו המדרש תנחומא (בפרשה), ובחידושי הר"ם, ובפרדס יוסף: מדוע אי אפשר להביא קרבנות מן הדגים?

א. במדרש תנחומא (בפרשה) מקשה וז"ל: למה מקריבים קרבן מן העוף ומן הכשבים ומן הצאן ומן העזים ולא מן הדגים שנאמר אם מן העוף עולה קרבנו אלא בשביל שהם בשר ודם כמו האדם ויוצאים מבטן אמן כמו האדם מכפרים על האדם, אבל הדגים ביצים הם ויוצאים מהן וחייין. יש להקשות: הרי העופות נמי נולדים מהביצים ולא מהבשר א"כ מדוע עופות כן קריבים וצ"ע.

בחידושי הר"ם (בפרשה) מבאר: דמשום הכי אין מקריבים קרבן מדגים, מפני שבקרבן כתיב "ונפש כי תקריב" – תבא נפש ותכפר על הנפש, אבל הדגים אין להם נפש – ולכן אי אפשר להביא קרבן מהדגים.

ובפרדס יוסף (בפרשה עמוד כ"ח) מבאר על פי מה דאיתא במדרש רבה פרשת אמור (פרשה כ"ז) דלכן אין מביאים קרבן מהחיה דלא הטרחתי

אין להם צורך להצטער בצער סכין השחיטה, ואינם צריכים יגיעה לתקנם. ולפי זה מובן היטב מדוע אין מביאים קורבן מדגים, שהרי אין צורך לתקן את הנפש המגולגלת בהם, ואם אדם חטא הדג מה חטא.

מגולגלים הם בבהמה חיה ועופות, אולם נפשות הצדיקים שעשו לפעמים חטא קל אינם מגולגלים בבהמות וחיות אלא מגולגלים הם בדגים, וזאת הסיבה שדגים אינם צריכים שחיטה כפי שכתב רשב"י בזהר הקדוש (פרשת שמני) כיון שאינם צריכים תיקון כמו הבהמות והחיות, על כן

אדם שנדר להקריב את בנו או בתו קרבן לה' האם יש בזה איזה חלות? הוכח מפרשת השבוע!

דמייתי רש"י נמי בשם המדרש בבראשית רבה הצרי אין בגלעד שהיה שם פנחס יכול להתיר את נדרו נראה דסותר זה וצ"ע.

והמהר"י אסאד בספרו שו"ת יהודה יעלה (חלק ב' חו"מ סימן רמ"ט) תירץ את קושיית המהרש"א: שהרי סיפר הכתוב (שופטים י"א) והנה בתו יוצאת לקראתו וכו' ורק היא יחידה אין לו ממנו בן או בת ופירש האברבנאל שבני אשתו לא היו אצלו רק בתו הייתה יחידה ממנו אצלו, והרי קיי"ל עולה זכר הוא דווקא, אי"כ כיון שאמר והעליתי אותו עולה לא חשש על בתו נקיבה שאינה ראוי לעולה, ואיש אחר הרי לא נמצא בביתו רק היא בתו יחידה לכן לא אמר הש"ס דשאל שלא כהוגן יכול אפילו בתו וכו' אלא יכול אפי' דבר טמא אם יהי' זכר כנ"ל.

ובמדרש רבה בפרשת בחקותי (פרשה כ"ז) כתוב דברים נוראים ומרגשים מה שהתחננה בתו של יפתח שלא ישחטנה: וז"ל יפתח מפני שלא היה בן תורה אבד את בתו, אימתי בשעה שנלחם עם בני עמון ונדר, שנאמר וידר יפתח נדר לה' והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי וגו' (שופטים י"א) לי"א, באותה שעה כעס עליו הקדוש ברוך הוא, אמר לו אם היה יוצא כלב אחד, או חזיר אחד הייתה מקריב אותו לשמי, מה עשה הקדוש ברוך הוא, נתן בלבה של בתו שתצא לקראתו, וכל כך למה כדי שילמדו ממנו כל הנודרים הלכות נדרים שיהיו יודעים היאך נודרים, שנאמר "והנה בתו יוצאת לקראתו" (שם ל"ד) כיון שראה אותה אמר לה אהה בתי הכרע הכרעתני (שם ל"ה) וכיון שביקש להקריב אותה הייתה בתו אומרת לו, הא אבא יצאתי לקראתך שמחתי בך שאתה ניצחת אויבי ה', ואתה שוחטני כך כתוב בתורה שיהיו ישראל מקריבים לפני הקדוש ברוך הוא בני אדם, והלא כתוב בתורה בפרשת ויקרא "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה" ולא מבני אדם, אמרה שוב מזה הדרך כי טעות הוא בידך, אמר לה בתי כבר נדרתי שכל מי שהוא יוצא מדלתי ביתי לקראתי תחלה, שאני שוחטו לשמו של הקדוש ברוך הוא, אמרה לו מי שהוא נודר יכול לשלם את נדרו, והנה יעקב אבינו יוכיח, שנדר ואמר, "כל אשר תיתן לי עשר אעשרנו לך" ונתן לו הקדוש ברוך הוא שנים עשר זכרים ונקבה אחת, שמא הקריב להקב"ה אחת מהם, חנה הצדקת כשנדרה ואמרה ונתתיו לה' כל ימי חייו (ש"א א' י"א) שמא הקריבה את בנה להקב"ה, כל הדברים הללו אמרה לו ולא קיבל, וכיון שלא שמע לה אמרה לו הרפה לי שנים חדשים וגו' (שופטים י"א ל"ז) והיינו: הנח אותי שאלך אצל בית דין שמא יתירו אותי וימצאו פתך לגדרך, ולא מצאו פתח להתיר נדרו של יפתח, שהיה רש בתורה, והקב"ה העלים ממנו את ההלכה ומהם, כדי שלא יתירו את נדרו, ועלה ושחטה לפני הקדוש ברוך הוא ורוח הקדוש צווחת ואומרת נפשות הייתי מבקש שתקריב לפני, אשר לא צווייתי ולא דברתי ולא עלתה על ליבי עייש באריכות.

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" (א ב).

יש לחקור אדם שנדר להקריב את בנו או בתו קרבן לה' כמו שעשה יפתח הגלעדי האם יש באמירה זו איזה שהיא חלות ויש לו איזה חיוב להביא למקדש או דילמא אין לו שום חיוב?

הנה החיד"א (בפרשה) בספרו חומת אנך על הפסוק "אדם כי יקריב מכם" כתב וז"ל: פירש הרב הגדול מהר"ם בן חביב ז"ל בדרשותיו כתב יד דאם נדר להקריב בנו או בתו כיפתח ייתן דמיו וייקח בדמיו בהמה לעולה, וזה שאמר הכתוב "אדם כי יקריב מכם" כלומר שנדר להקריב מכם בנו או בתו או אחד שהוא ברשותו דע מן הבהמה וכו' תקריבו את קרבנכם כי ייתן דמיו ויקנה בהמה ויקריבנה ובזה האופן תקריבו את קרבנכם דווקא.

ולכאורה דבריו של המהר"ם בן חביב אינם ברורים מכיוון שיש הרבה חולקים על זה: דהנה מצאנו ביפתח הגלעדי (שופטים י"א ל"א) שנדר והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיי' לה' העליתיהו עולה וגו' ויצא יפתח המצפה אל ביתו והנה בתו יוצא לקראתו וגו' ויעשה לה אביה את נדרו אשר נדר והיא לא ידעה איש ותהי לחוק בישראל.

ובמדרש רבה בפרשת חיי שרה (סימן ס') על הפסוק ויבא יפתח וגו' והנה בתו יוצאת לקראתו, נחלקו רבי יוחנן וריש לריש, ר' יוחנן אמר הקדש דמים היה חייב, וריש לקיש אמר אפילו הקדש דמים לא היה חייב, דתנן אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום, אמר הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה, ע"כ, אם כן אנו רואים שדבריו של המהר"ם בן חביב הם בעצם מחלוקת אמוראים, והוא פסק כר' יוחנן.

אבל במהרש"א חולק עליו: דהנה איתא בגמרא במסכת תענית (דף ד' ע"א) שהיו שלושה אנשים שאלו שלא כהוגן ואחד מהם יפתח הגלעדי דכתיב והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי וגו', יכול אפילו דבר טמא, השיבו שלא כהוגן נודמנה לו בתו, והקשה במהרש"א (שם חידושי אגרות מסכת תענית דף ד' ע"א) דלמה ליה למימר יכול אפילו דבר טמא, טפי הל"ל מיניה וביה יכול אפילו בתו ושאר כל אדם דשלא כהוגן הוא כמ"ש שהשיבו לו שלא כהוגן שנודמנה לו בתו? ומתיר המהרש"א: דאדם נמי בכלל דבר טמא לקרבן הוא כמ"ש אשר לא צווייתי וגו' והמדרש מדמה בהדיא אדם לדבר טמא והכי איתא שם אפילו הקדש דמים לא היה יפתח חייב כהא דתנינן הרי אמר על בהמה טמאה הרי עלי עולה לא אמר כלום ומדברי המדרש בבראשית רבה נראה דלא חל נדרו כלל בבתו, ומיהו הך

"ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו הנקחו את תרומתי"

אתה שתמיד רצית להנציח את הקרובים לך בצורה מכובדת זו ההזדמנות שלך!
אנו נערכים לגיוס תרומות עבור הרחבת האדרת ושיפוץ בית המדרש חדר השיעורים עזרת הנשים, וקניית ארון קודש חדש גדול ופצוץ לספרי התורה וכל כלי הקודש.
זו ההזדמנות שלך לקחת חלק בזיכוי הרבים ובתפארה הרחבת חלק בזכויות הלימוד ניתן לתרום גם לשיפוץ עזרת הנשים וחדר השיעורים ולזכות בקריאת שם לע"נ.
לפרטים: הרב יוסף ויצמן: 052-8144488 הרב שמעון נעים: 058-7700681
ניתן לתרום ולסייע גם בביט בטלפון מספר: 052-8144488

אדם שיש לו מעות צדקה, האם יתנו לעני, או שיתנו לקופה הנותנת סל לשבת? הוכח מפרשת השבוע!

ולכאורה אפשר לפשוט את הספק בדבריו של מרן החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פט"ז בהגה) שכתב שכח החבריא הקדושה של גמ"ח היא יפה מסתם מצות גמילות חסד שהאדם עושה לפרקים לעצמו, כי אינו דומה מרובים העושים את המצווה למועטים העושים את המצווה, כמו שאמרו חז"ל, ואף שמחמת שהם מרובים לא בא מעותיו בסך כל הלוואה כי אם מעט, אף על פי כן נראה פשוט שהקדוש ברוך הוא יחשוב לכל אחד כאילו הוא לבדו היה הגומל חסד, כיון שבלאו מעוט המעות שלו לא היה העני יכול להשיג המבוקש שלו, והוסיף בהג"ה שהוא כעין

"ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעם הארץ בעשותה חת ממצוות ה' אשר לא תעשיה ואשם" (ד כז)

אדם שיש לו מעות מעשר כספים, ויכול לתת את הצדקה לעני העמל בתורה, ופרנסתו מצויה בדוחק גדול, ויכול גם לתת זאת לקופה בשכונה שמחלקת לכל העניים סל מכובד לכבוד שבת, מה עדיף שייתן זאת בעצמו, או שיעבירו דרך קופת צדקה?

ואולי יש לחלק בין צדקה להלוואה, שבהלוואה אם אין לו את הסכום שהוא צריך ומקבל הלוואה קטנה, זה אינו יכול להעמידו על רגליו, ולכן רק כאשר החברה נותנת לו סכום גדול הרי זה מעמידו על רגליו, וזה אינו יכול וזה אינו יכול, אבל בצדקה שכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול, ולפחות יהיה לו לקנות קצת לחם צר ומים לחץ לילדיו, אין נפקא מינה איך ייתן זאת, שייתן בעצמו או שיתנו דרך קופה.

ומכל מקום נראה שאם על ידי הצדקה שלו בלבד יישאר העני רעב, וגם לא יגיע לעונג של שבת ואם ייתן את כספו לקופה שבשכונה על ידי צדקת כולם יהי' שבע, וגם יקיים והתענגתם על ה' ייתן כספו לקופה. וכן אמר מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שהצדקה דרך הקופה היא מעולה יותר, כיון שהיא מצוה דרבים. (חש"ח נדה טז ע"ב).

מה דאמרינן בגמרא במסכת שבת (דף ג ע"א) "בעשותה" אחת ממצוות ה' אשר לא תעשנה (ויקרא ד כז) העושה את כולה חייב, ולא העושה את מקצתה, ואף על פי כן זה אינו יכול לבדו לישא את המשא וזה אינו יכול חייב, כדאמרינן בגמרא במסכת שבת (דף צב ע"ב) והטעם שזה לא נקרא מקצת מלאכה, כיון שבלאו ידידה לא הייתה נשלמת המלאכה, נחשב כאילו הוא לבדו עשה כל המלאכה.

אם כך נמצא שהנותן קצת כסף לגמ"ח הרי הוא שותף בכל הגמ"ח ונוטל שכר מלא, ואולי גם הנותן כסף לקופת צדקה ואינו נותן כסף בעצמו, הרי הוא מהמרובים העושים את המצווה, וגם שכיון שהוא אינו יכול לפרנס את כל העניים, הרי הוא שותף בכל מה שהקופה מפרנסת אותם, ומקבל שכר כנגד כולם.

אדם שבירך על מצה גזולה בפסח ואח"כ רוצה לברך על מצה כשירה האם צריך לברך פעם נוספת? הוכח מפרשת השבוע!

ובהגהות רע"א על דברי השולחן ערוך (או"ח סימן תנ"ד ס"ד) הקשה על מה שכתב מרן בשולחן ערוך שאין יוצאים במצה גזולה, וז"ל: ק"ל כיון דלעסיה קניה בשינוי מעשה, עיין מה שכתב הפני יהושע בגמרא במסכת פסחים (דף כ"ט ע"א בתוס' שם ד"ה בדין הוא) וכן בחידושי הריטב"א בגמרא במסכת סוכה (דף ל"ה) שכן כתב לקושטא דמילתא דיוצאים במצה גזולה דכיון דלעסיה קניה ע"ש ועיין במגן אברהם (או"ח סימן קצ"ו).

וכן הגאון במקור חיים (סימן תנ"ד) פקפק הרבה על דבריו של הרא"ש דמצה גזולה פסולה מטעם לכס מי משכחת לה, דהרי אמרינן בגמרא במסכת כתובות (דף ל' ע"ב) לענין תרומה מדלעסיה קניא ואם כן הלעיסה קודם הבליעה הוי שינוי גמור ושוב הוי שלו, ואפילו אם נימא דמצה גזולה דרא"ש איירי בבלע מצה דיצא מטעם מצה מכל מקום אכתי איכא שינוי גם בלי לעיסה דקודם בית הבליעה נמאס ונפסד מאוכל אדם וכזה נקרא שינוי.

וכתב בביאור הלכה (שם) וז"ל עיין במ"ב ועיין בחידושי רע"א ובש"א שהביאו שיטת הריטב"א דדעתו דאף בגזל מצה יש שינוי מעשה דכיון דלעסיה קנייה בשינוי מעשה והמצווה מתקיימת אחר כך בבליעת המצה דהא בלע מצה יצא ואם כן הרי זה דומה לגזל חטים או קמח ועשאו מצה דיצא ואף דלדינא בוודאי נקטינן כשיטת מרן השולחן ערוך שהוא דעת רוב הפוסקים דס"ל דלא יצא וצריך לחזור ולאכול מצה אחרת משלו. ואפשר לומר דס"ל דזה מקרי שהקניין בא ע"י המצווה גופא דהרי קימ"ל (בסימן תרמ"ט) דלא מהני דאף שאם בלע בלא לעיסה יצא ידי חובה, אם כן על כל פנים לכתחילה צריך לעיסה כדי שיהיה טעם מצה בפיו. מכל מקום לענין שיהיה צריך לחזור ולברך כשאוכלה אפשר דיש לחוש לדעת הריטב"א שכבר יצא בדיעבד וע"כ לא יברך אח"כ מצאתי שכן הסכים במגן אלף.

"והשיב את הגזלה אשר גזל" (ה כג).

יש לחקור אדם שבירך על מצה גזולה בפסח ואחר כך אותו אדם שגזל רוצה לברך על מצה כשירה כדי לצאת המצווה האם יש לו איסור לברך עוד הפעם או דילמא אין לו איסור לברך עוד הפעם כיון דבפעם הראשונה שאכל את המצה גזולה בוודאי לא יצא?

והנה איתא בירושלמי דמצה גזולה אי אפשר לצאת בהם ידי חובה.

וברא"ש (פרק ב' דפסחים סימן י"ח) כתב איתא בירושלמי (פ"א מחלה ה"ט) מצה גזולה אסור לברך עליה אמר רב אושעיה ע"ש בוצע ברך נאף ה', הדי"ת בתחילה אבל לבסוף דמים הוא דחייב, אלמא משמע דאין איסור אלא משום בוצע ברך וגוי' אבל בדיעבד שפיר נפיק, ותו מסיק בירושלמי ר' יונה אמר אין עבירה מצוה, ר' יוסי אמר אין מצוה עבירה, אי"ר אילא אלה המצוות אם עשאן כמצוותן מצוה, ואם לאו אינה מצוה, ואפשר דהני אמוראי פליגי ואית להו כיון דלא עשאן כמצוותן אינה מצוה ולא יצא ידי חובתו ע"כ.

ובחידושי הריטב"א בגמרא במסכת סוכה (דף ל"ה ע"ב) הקשה מדוע הגמרא שלנו לא הזכירה שמצה גזולה פסולה.

ומתרץ הריטב"א: משום דלא משכחת לה, דסברי לה כדאמרינן בגמרא במסכת כתובות פרק אלו נערו (דף ל' ע"ב): דמכי לעסיה בפומיה קנייה דלאו בר אהדורי הוא ואין לנגזל אלא דמים, ותו ליכא בשעת הנאת גרונו ומעיו דעביד מצוה לא משום לכס ולא משום מצוה הבאה בעבירה כדפרישנא לעיל גבי לולב וסוכה.

ולענין הלכה: פסק מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן תנ"ד ס"ק ד') אין אדם יוצא ידי חובתו במצה גזולה, במה דברים אמורים, כשגזל מצה, אבל אם גזל חטים או קמח ועשאו מצה יוצא בה שקנאה בשינוי, ודמים לבד הוא חייב לו.

האם מותר לאורח ליטול מנה מחתונה ולהביאה לאשתו? הוכח מפרשת השבוע!

כעין גלוסקא, והוא פת עגול קטן שהיה דרכן לעשות, ומצה מתובלת, כל אלו אין בעל הבית מקפיד עליהן, רבן שמעון בן גמליאל אומר מקום שנהגו לחלק אגוזים וקליות, יוליכו בנו ובתו הקטנים, מוליכן עמו לבית האבל ולבית המשתה ולבית השמחה מקום שנהגו, מותר להוליך בניו ובני ביתו הקטנים לשמחה ולמשתה, ואין בזה הקפד, אחרי שכן נהגו, ויתכן שגם בימינו כך.

ומסיק החשו"ק חמד: אך אם בעקבות כך יחסר מנות לאנשים אחרים שהגיעו לאולם, או שבעלי השמחה נוטלים את הנשאר לביתם, אין לקחת את המנה, שהרי דעת בעל השמחה היא שיהיה מנות לכל מי שטרם להגיע לשמחתו.

איך יכול להיות שמי שלומד קצת תורה מקבל אותו שכר כמו מי שלמד הרבה תורה?

ניחוח" - לומר לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכווין לבו לשמים.

איתא בגמרא במסכת ברכות (דף ה ע"ב) אלעזר חלש על לגביה ר' יוחנן אשכחה דהוה גני בבית אפל גליה לדרעיה ונפל נהורה בכך רבי אלעזר אמר ליה רבי יוחנן מאי טעמא בכית, אי משום תורה דלא אפשר, שנינו

"והשיב את הגזלה אשר גזל" (ה כג)

יש לחקור אורח שהוזמן לחתונה והמלצר הגיש לו מנה, האם מותר לאורח ליטול את המנה שלו ולהביאה לאשתו, לשיטת הסוברים שהאורח זוכה במנה רק כשמכניסה לפיו או דילמא אסור דהויה חשש גזל.

הנה הגר"י זילברשטיין בספרו חשו"ק חמד על מסכת כתובות (דף ב' ע"א) חקר בשאלה זו והביא ראיה: מהא דאיתא בתוספתא במסכת ביצה (פרק ד' סעיף ט) מה הן מוציאים מבית המשתה, ופירש שם המנחת ביכורים מי שזימנו אותו למשתה, מה מותר ליקח מבית המשתה לביתו, ואין בזה חשש גזל והקפד בעל הבית חתיכת בשר חלק מהסעודה וגלוסקמה הוא

בעולת בהמה נאמר "אשה ריח ניחוח" (ויקרא א' ט) ובעולת העוף (שם י"ז) נאמר "אשה ריח ניחוח" ואילו לגבי מנחה נאמר: "אשה ריח ניחוח" (ב' ט).

במשנה במסכת מנחות (דף ק"י ע"א) למדים מזה שנאמר בעולת בהמה "אשה ריח ניחוח", ובעולת עוף "אשה ריח ניחוח", ובמנחה "אשה ריח

כד דמך ר' בון בר חייה על ר' זעירה ואפטר עלוי מתוקה שנת העובד ישן אין כתיב כאן אלא אם מעט ואם הרבה יאכל למה היה ר' בון בר חייה דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד שהיה מתכשר במלאכתו יותר מדי מה עשה המלך נטלו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות לעתותי ערב באו אותן פועלים ליטול שכרן ונתן לו שכרו עמהם משלם והיו הפועלים מתרעמים ואומרים אנו יגענו כל היום וזה לא יגע אלא שתי שעות ונתן לו שכרו עמנו משלם אמר להם יגע זה לשתי שעות מה שלא יגענתם כל היום כך יגע ר' בון בתורה לעשרים ושמונה שנה מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד למאה שנה. ונראה בעיני דה"ה בנותני צדקה ובכל מעשים טובים רק שאדם יעסוק ללמוד ולעשות ככל אשר יוכל לעשות אין למעלה הימנו לפני קונו.

וכן במגן אברהם (או"ח סימן א) כתב בגמרא אמרינן אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכווין לבו לשמים כלומר אף ע"פ שהמרבה כוון לבו גם כן, מכל מקום אם הממעיט לא היה ספק בידו לעשות הוא רצוי להשיי כמו המרבה.

וכותב המגן אברהם, דכן משמע מהראיה שמביא מעולת העוף העני שנאמר בו גם כן ריח ניחוח כמו עולת בהמה שמביא העשיר, ועיין בטורי זהב (סימן א' ס"ק ג').

אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון דעתו ואת לבו לשמים, חזינן מדברי הגמרא דבלימוד התורה גם אין נפק"מ מי שלמד מעט או שלמד הרבה.

הנה באור זרוע (חלק א' הלכות קריאת שמע סימן ו) הקשה על דברי הגמ' מהא דאיתא במשנה (סוף פ"ב דאבות) "אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה", וכן קשה מהא דאמרינן בגמרא במסכת בבא מציעה ר' שמעון בן לקיש הוה מציינן מערתה דרבנן, כי מטא למערתה דר' חייה איעלמא מניה חלש דעתיה אמר לא פלפלי תורה כמותו. יצתה בת קול ואמרה תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא רבצת ועתה אמאי חלש דעתיה הואיל וכיון את דעתו ואת לבו לשמים. וכן קשה מהא דאיתא במדרש שוחר טוב אפילו למד כל התורה וחסר תורת כוהנים נידון עליהם ביום הדין ואפילו למד תורת כוהנים וחסר מעשה מרכבה כמו כן נידון. ומתוך: דהכוונה דאדם שטרח בתורה כל מה שהיה יכול לטרוח אף על פי שלא עלה בידו אלא דבר מועט נותנים לו כאותו שטרח כמותו, ועלה בידו הרבה דלפום צערא אגרא דר' שמעון בן לקיש חליש דעתיה שהיה דואג שמא ח"ו לא טרח כל הצורך לפלפל, ובירושלמי מוכח דאחד שלמד כל התורה למאה שנה והיה יגע יום ולילה, ואחד שלמד בעשרים שנה הקדוש ברוך הוא נותן לו שכר בשווה דאמר בפרק ב דברכות ירושלמי:

שני עדים שלא העידו בעדות ממון האם חייבים כסף כיוון שהם גרמו נזק ממון לאחר? הוכח מפרשת השבוע!

אבל הבי"ח (חושן משפט סימן כ"ח) מביא בשם השלטי גיבורים ריש הכונס, וכן כתב ברבינו ירוחם מישירים (נתיב ב' חלק ז) דעדים שלא העידו בעדות ממון חייבים לשלם למאן דדאין דינא גרמי. ומקשה הבי"ח: אם כן מדוע לא פריך הגמרא אילמה בבי תרי אמאי פטורים מדיני אדם לחייב מדינא דגרמי. ומתוך: משום דידע לתרץ דברייתא אתיה כרבנן דפטרי אף בדינא דגרמי.

ובפסקי הרי"ד באמת גרס בגמרא תרי מחויבי מחייב, חזינן להדיה ששני עדים חייבים לשלם. ובנמוקי יוסף (שם) כתב טעם אחר מדוע אין חייבים לשלם בדיני אדם ואפילו למאן דדאין דינא דגרמי: לפי שאין אדם חייב להעיד לחברו אלא ממידת גמילות חסדים עכ"ל ולפי זה ודאי אפילו אבל הבי"ח תמה עליו: תימה כיון תלמודה פריך פשיטא דחייב בדיני שמים מדאורייתא דעבר על אם לא יגיד ונשא עונו אם כן אינו ממידת גמילות חסדים אלא איכא נשיאת עוון כדמוכח במשנה במסכת סנהדרין (דף ל"ז ע"ב) וכמו שכתבו התוספות (נ"ו א ד"ה פשיטא) והרא"ש (סימן ב) והביאו הנמוקי יוסף עצמו, ותו דהלא הרמב"ם בריש הלכות עדות (פ"א הי"א) והסמ"ג (עשה ק"ח) מנו אותו למצות עשה להעיד לחברו.

יש לחקור שני עדים שלא העידו בעדות ממון האם חייבים כסף דגרמו נזק ממון לאחר למאן דמחייב בדינא דגרמי או דילמא אינם חייבים. הנה המאירי בגמרא במסכת בבא קמא (דף נ"ו ע"א) וכן כתב הרמב"ן בקונטרס דיני דגרמי (ד"ה והיודע עדות) כתב: היודע עדות לחברו ואינו מעיד בין שהם שנים שכבישת עדותם מפסדת ממון בין שהוא אחד שכבישת עדותו מפקעת שבועה פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים, שאף גרמא אין כאן הואיל ואין כאן מעשה, ומה שאמרו בגמרא במסכת בבא קמא (דף נ"ו ע"א) אי בתרי באם לא יגיד קאי לאו למימרה דליחייב בידי אדם דמה ענין לחייב את האדם במניעת דבור אלא כך פירושו באם לא יגיד קאי ופשיטא דחייב בידי שמים ואף ברוב ספרים גורסים בה בהדיה פשיטא. ומקשה: והלא במחיצת הכרם שנפרצה (ב"ב ב' ע"ב) אם נתיאש בעל הכרם ולא גדרה חייב באחריותה יראה לי בו שמ"מ יש כאן מעשה שלו והוא שגפניו מתפשטים מתוך גידולם ומקדשים את התבואה וחכמי הדורות שלפנינו תירצו בה שמאחר שנודע בוודאי שהאיסור בא על ידי כך הרי הוא כגורם בדיים.

האם יש חיוב להעיד עדות בבית דין אף באופן שיכול להפסיד מזה כסף?

וכן בספר אמרי בינה הלכות עדות (סימן ח) כתב ואין לומר שהתורה חייבה אותו להעיד, אף במקום הפסד ממון, זה אינו דודאי אין חיוב להפסיד ממון ושכר בטלה מותר לקבל, ומה דאמרינן שיש באי הגדת עדות לאו דלא תעמוד, אין זה אלא אסמכתא בעלמא. יש להקשות: לפי שיטת שער המשפט (סימן כ"ח) שגם במניעת הגדת עדות לממון עובר על האיסור של "לא תעמוד על דם רעיד", אם כן יהא חיוב להפסיד כל ממון בעבור הגדת עדות כמו על כל לא תעשה דקימ"ל בשולחן ערוך (או"ח סימן תרנ"ו) בדברי הרמ"א דצריך לבזבז כל ממון. נראה לתרץ: על פי שיטת החתם סופר בהגהות על שולחן ערוך (או"ח סימן תרנ"ו), וכן כתב הפרי מגדים (או"ח סימן תרנ"ו) באשל אברהם דדווקא על לא תעשה שעובר בקום ועשה אז יש חיוב לבזבז את כל ממון כדי שלא יעבור על זה, אבל בלא תעשה שעוברים בשב ואל תעשה אין צריך להוציא כל ממון, לפי זה אתי שפיר דהרי כשאינו אומר עדות עובר בשב ואל תעשה ואינו צריך להוציא על זה כל ממון.

גנב וגזלן שהחזירו את הגניבה בכפיית בית דין האם כשירים לעדות מיד שהחזירו את הגניבה?

ברצונו את הגניבה והגזלה נמי פסול, והרמב"ם למד את זה מהא דאמרינן בגמרא במסכת סנהדרין (דף כ"ו ע"ב) מאימתי חזרת מלוי בריבית וכו' ומשמע דכשהחזיר ממון האיסור ברצונו עסקינן ואפילו הכי לא מתכשרי עד שיעשו תשובה, וכן בדין שאע"פ שהחזירו הממון, מכל מקום עבירה דעבוד עבוד, וצריכים תשובה ממנה.

והקשה הרי"מ (חוי"מ סימן ל"ד ס"ק י"ז) לפי שיטת הטור: מאי שנא דבמלוה בריבית לא מהני חזרה לחוד אף כשחוזר ברצון, משא"כ בגזל כשחוזר ברצון מהני? ומתוך: דדווקא בני שהרגיל נפשו בכך בריבית לא מהני בחזרה לבד, אבל כשעושה גזלה בפעם אחת והחזירו מעצמו די, וכן בריבית.

"ונפש כי תחטא והוא עד אם לא יגיד ונשא עונו" (ה א). הנה כתב הרמב"ם הלכות עדות (פרק א) העד מצווה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע, בין בעדות שיחייב בה את חברו בין בעדות שיזכהו בו, והוא שיתבענו להעיד בדיני ממונות שנאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו.

יש לחקור ראובן תובע את שמעון לדין תורה שחייב לו מעות, ויש לראובן שני עדים על כך, ושמעון הוא גברא אלמא, ואומר לעדים לא כדאי לכם להעיד לחובתי, והעדים מבינים את הרמז שאם יעידו לחובתו הוא יזיקם, האם הם חייבים להעיד אף שיגרם להם נזק, כתוצאה מעדותם. הנה בשו"ת אבקת רוכל (סימן קצ"ה) נשאל על עד שהזמינוהו להעיד בבית הדין, ואינו רוצה להעיד, מחמת סכנת גוף וממון? והשיב האבקת רוכל בטענה השמינית שאפילו אין בזה אלא סכנת ממון אינו חייב להעיד, ואין אומרים לזה הפסד ממון, כדי שיזכה חברך בממון.

"והשיב את הגזלה אשר גזל" (ה כג).

יש לחקור גנב וגזלן שהחזירו את הכסף שגנבו וגזלו האם כשירים לעדות או דילמא פסולים.

הנה הרמב"ם בהלכות עדות (פרק י הלכה ד) כתב אע"פ שהחזירו הגנב והגזלן הממון שגנבו וגזלו ושילם העד זומם הממון שהזום עליו, פסולים לעדות.

והקשה עליו הטור (חוי"מ סימן ל"ד) ואינו יודע למה לא יוכשרו אחר שהחזירו הממון. ומתוך הטור: אפשר שרצונו לומר אף על פי שלמדו כיון דבכפיית ב"ד שילמדו פסולים עד שישבו מעצמם.

ובכסף משנה תמה על תרוץ של הטור: שזה דבר פשוט הוא ולא היה צריך רבינו להזכירו. ומתוך הכסף משנה את דברי הרמב"ם: שאפילו החזיר

ומעיר הקצות החושן שמדברי התוספות מבואר כדברי הרמ"א: דהרי הקשתה הגמרא במסכת בבא מציעא (דף ה' ע"ב ד"ה דחשיד אממונא) בההוא רעיה דאכל תרתי מינייהו, אמאי פסול הרי חייב לשלם, ומתריצים דמה שהוא משלם ע"י עדים אין זה השבה מעליה דעל כרחו משלם, והיינו טעמא דכופר בפיקדון פסול לעדות, ומבואר דאפילו בפעם אחת כגון עובדה דההוא רעיה או כופר בפיקדון נמי לא מהני חזרה על ידי עדים, ולכן העיקר כהרמ"א.

ובהגהות אמרי ברוך (ח"מ סימן ל"ד) בטו"ז (סק"ז) כתב לבאר לשון הרמב"ם ודברי הטור שם, ומסקנתו דכל שהשיב גוף הדבר שגזל וקיים מצות "והשיב את הגזלה" אף שלא החזירו רק בכפיית ב"ד באופן שאין כאן תשובה מ"מ לא נפסל לעדות, כיון דלא נקרא רשע איך לפסול, ורק בלא החזיר גוף החפץ שגזל אלא שילם שוויו לבעליו אז לא מתכשר אלא כששילמו מרצונו הטוב שזה עצם תשובתו ע"ש.

אדם שנותנים לו ממון או מתנות שחושבים שהוא ירא שמים והאמת שאינו האם יש בזה איסור גזל?

ברוך הוא נתן בידו הכול בידיעה נאמנה מי ומה דרגתו, כך צריך אדם להיזהר בכל מה שהוא מקבל מן הזולת, שלא יהיה בידו כסרף גזל. והחפץ חיים מסביר בזה דבר נפלא מה שאומרים בברכת המזון: ונא אל תצריכנו ה' אלוהינו לא לידי מתנת בשר ודם, ולא לידי הלוואתם, כי אם לידי המלאה הרחבה הקדושה והפתוחה, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד, ויש להבין, וכי על ידי הזדקקות למתנת בשר ודם, שיתכן וקשורה בה כללימה לשעה, על ידה יבוש האדם ויכלם לעולם ועד, אלא הכוונה, דאם מעניקים לאדם מתנות כסף או כבוד משום שטועים בו וחושבים אותו לאדם כשר הגון וראוי לכך, ויתכן שאף הוא מחשיב כך את עצמו, אזי אין לו בוש בה עולם הזה עולם השקר, אבל משיבא לעולם האמת וייווכח שם מה דרגתו האמתית וייווכחו בכך גם הנותנים אוי כמה בושא וכללימה וישיגוהו לעולם ועד.

אדם שגדל כיהודי, נודע לו לפתע שאמו נכריה, שעברה גיור שלא כהלכה. מה הדבר הראשון שכדאי לו לעשות? הוכח מפרשת השבוע!

בדינים למזבח ישראל. וכתב עליו הגאון רבי שלמה קלוגר, שאין משם ראייה, מכיוון שדווקא לגבי בניית הבמה שהמטרה היא להקריב קרבן לשמים, צריך שייהיה כולו קודש לשמים, וזהו סברה פשוטה שבזה דיני במת נכרי שווה למזבח של ישראל. אבל לגבי נתיצה, שאף בישראל לא היה איסור נתיצה לאחר שכבר הקריבו עליה את הקרבנות, לולי הפסוק, אם כן יתכן שבנכרי אין פסוק, ואין איסור לנתצה לאחר שהקריבו עליה את הקרבן.

עוד כתב הגר"ש קלוגר (שם סימן רנט עמוד תקכח בנדמ"ח) שלכאורה יש להביא ראייה לנידון זה מהנאמר בגמרא במסכת גיטין (דף מה ע"ב) אמר רב נחמן, נקטינן: ספר תורה שכתבו מין ישרף, כתבו עובד כוכבים ייגנו. נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה ייגנו, ואמרי לה קורין בו. ספר תורה שכתבו עובד כוכבים, תני חדא ישרף, ותניא אידך ייגנו, ותניא הגוי לשם שמים. הרי לפנינו שכשגוי מקדיש, הקדשו הקדש, וכונתו כוונה. ואם כן אף כשבנה במה לשם שמים, חל עליה קדושה, ואסור לנתצה. אלא שהוסיף הגר"ש קלוגר שיתכן שאף בבמה של ישראל בזמן היתר הבמות, אין איסור נתיצה, שיתכן שכל האיסור הוא במזבח בבית המקדש, כשהוא בצורתו ובתבניתו, משא"כ בבמה שעל זה אין פסוק, אולי אין איסור נתיצה.

והנה יש להעיר על דברי הטוב טעם ודעת, ממה שציין הרונגצ'ובר בספר מכתבי תורה (מכתב קלח) לדברי הירושלמי במסכת מגילה (פ"א הי"א) אנטונינוס שאל לר' מהו לבנות מזבח א"ל בניהו וגנו אבניו, ופירש קרבן העדה: דכיון שהוקדשו לשמים אסור להשתמש בהם בהדיוט, עכ"ל. מבואר בירושלמי שיותר לסתור את הבמה, אלא שצריך לגנוז את אבניה.

הלך לתומו ברחוב, ולבסוף התברר לו שליווה את המת האם קיים מצוות הלוויית המת? הוכח מפרשת השבוע!

האם קיים בהלוויה זו את המצווה, או שמא לא קיים, ואז יצטרך לפנות לבתי הלוויית ולהשתתף בהלוויה נוספת?

כתב הנצי"ב (הרחב דבר פרשת ויחי נ ז) וז"ל: ואפילו מהלך האדם אחר המטה בדרך הילוכו, לצורך עצמו, מ"מ מקבל שכר הלוויית המת, שהרי מכל מקום עשה כבוד למת. והוא בכלל עושה מצוה שלא לשמה, שנחשב מכל מקום למצווה, מכש"כ בעניין שהוא בכלל גמ"ח, אין נפ"מ מאיזה טעם עשה, אם לשם מצוה או לא, אלא כל שעשה הגמ"ח נחשבת לזכותו, וכן בהלוויית המת, אחרי שמכל מקום הליכה זו אחר המטה הוא לכבוד

וכן דעת הרמ"א (ח"מ סימן ל"ד סעיף כ"ט) דבגנב ובגזלן אע"פ שהחזירו פסולים לעדות דכל זה דווקא במי שרגיל לגזול ולגנוב, אבל מי שגנב וגזל באקראי בעלמא, מיד שהחזיר מה שגנב וגזל, הוי תשובה, ודווקא אם החזירו מעצמו, אבל אם לא החזיר רק ע"י כפיית ב"ד, לא מהני החזרה עד שיעשה תשובה.

אבל הב"ח כתב על דברי הטור: וז"ל ומיהו נלפע"ד דאף זה אינו אלא במחזק לגנב ולגזלן, אבל מי שלא גנב או גזל אלא פעם אחת אעפ"י שלא הייתה השבה אלא ע"י כפיית ב"ד מיד כשהחזיר הגניבה או הגזלה הרי הוא כשר לעדות ולשבועה.

ובקצות החושן (סימן ל"ד ס"ק ב) הסביר שיטת הב"ח דסבירא ליה דחזרה אפילו ע"י כפיה הויה חזרה: כיון דהוא מקיים "והשיב את הגזלה" אפילו אם זה על ידי כפיה זהו תשובתו, ואע"ג דהוי על ידי כפיה, וכמו חייבי מלקות אחר שלקה הוי כאחיד כדאמרינן בגמרא במסכת מכות (דף כ"ג ע"א) אף על גב דהמלקות על ידי ב"ד הוא.

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה".

איתא במדרש מובא ברש"י למה נאמר אדם, אלא אמר הקדוש ברוך הוא כשתהה מקריב לפני תהא כאדם הראשון, שלא היה גזול מאחרים, שהוא היה יחידי בעולם, כך אתה לא תהא גזול מן הבריות, למה כי אני ה' אהב משפט שונא גזל בעולה.

ובחפץ חיים (בפרשה) הקשה: הרי איסור הקרבה מן הגזל מקרא מפורש הוא "אני ה' שונא גזל בעולה" (ישעיה ס"א ח) ומדוע עלינו ללמדו מאדם הראשון. ומת"ר: דיש שני מיני גזל, יש הלוקח מחברו בעל כרחו ומקריב, על כך נאמר "אני ה' שונא גזל בעולה", אבל יש סוג נוסף, אדם חושב שחברו עובד ה' וצדיק נשגב ומתנדב לממן לו את קרבנו, והאמת שאינו עובד ה' ואינו צדיק כל עיקר, והקרבן בבחינת גזל, שאילו היה הנותן ידע למי הוא נותן היה נמנע מלתת, לכן בא הלימוד מאדם הראשון שהקדוש

"ואם תקריב מנחת ביכורים לה' אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריד" (ב יד)

אדם שגדל כיהודי, וחשב שהוא יהודי, נודע לו לפתע שאמו הייתה נכריה, מכיוון שעברה גיור שלא כהלכה. מה הדבר הראשון שכדאי לו לעשות? הרב עזריאל טאובר זצ"ל סיפר ששאלה זו, נשאל על ידי הרב שמשון פינקוס זצ"ל, והוא עצמו השיב שודאי היה רץ להתגייר. לעומתו השיב הרב פינקוס, שהוא היה רץ לקיים מצוה שכשיהיה יהודי לא יוכל לקיים אותה בזמן הזה, ורק בן נח יכול לקיימה, והיא מצוות הקרבת קרבן. וכמו שנאמר בדברי הרמב"ם (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות ה"ז): הנכרים מותרים להקריב עולות לשם בכל מקום, והוא שיקריבו בבמה שיבנו, ואסור לסייען ולעשות שליחותן שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ, ומותר להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם הא-ל ברוך הוא, עכ"ל. והנה מבואר ברמב"ם שכדי להקריב קרבן, הנכרי צריך לבנות במה, ואי אפשר להקריב קרבן לה' שלא בבמה או במזבח, וכמו שכתב שם בהלכה א': שאין קרוי קרבן אלא על המזבח ואף על פי שהוא בחוץ שנאמר ויבן נח מזבח, יעו"ש.

ומעתה יש לדון: מה הדין לאחר שהנכרי בנה את הבמה והקריב עליה קרבן, האם מותר לנתן את הבמה, או אסור כמו שאסור לנתן מזבח שבנאו ישראל, שנאמר 'לא תעשו כן לה' אלוהיכם, או שמא איסור זה נאמר רק במזבח שהוקדש על ידי ישראל, ולא במזבח שהוקדש על ידי נכרי, עבור קרבנות של נכרי.

ובשו"ת טוב טעם ודעת (מהדורה רביעאה בהשמטות לסימן רנט, עמוד תשסט בנדמ"ח) שכתב חכם אחד רצה להביא ראייה לנידון זה מהמבואר במסכת ובחים (דף קטז ע"ב) שכמו שמזבח של ישראל אסור לבנותה מדבר שנשתמש בו הדיוט, הוא הדין בבמה של נכרי בזמן הזה, אסור לבנותה מדבר שנשתמש בו הדיוט, הרי שדיני המזבח ובמת נכרי, שווים

"ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עוונו" (ה יז)

אדם הלך לתומו ברחוב, ולבסוף התברר לו שהוא הולך אחר המת, והוא אחד המלווים שלו, וכל מי שראה אותו חשב שהוא אחד המלווים של המת, האם קיים מצוות הלוויית המת, מפני שסוף סוף הנפטר קיבל כבוד מכך, או שמא מאחר ולא התכוון לכך, וכלל לא ידע שהוא מלווה מת, לא קיים שום מצוה. ונפ"מ כגון באופן שאותו אדם קיבל על עצמו למשך חודש שהוא חייב כל יום ללוות מת (מפני שפעם אחת זלזל במצווה זו),

בשם התורה כוהנים וז"ל: רבי אלעזר בן עזריה אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה', הרי הוא אומר למען יברכך וגו', קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע, אמור מעתה הייתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה, יעו"ש. הרי שבמצות צדקה, אע"פ שלא כיוון לשם מצוה, מקבל על כך שכר. ויעוין באהבת ציון (דרוש י דף טו סוף ע"ד) שכתב בשם אביו הנוביי שבמצוות צדקה, שעיקר התועלת היא שיגיע הכסף לעני, ואף בלי ציווי התורה היה בזה תועלת, במצוות כאלו אין הבדל אם עושה אותם לשמה או לא, וכן משמע מדברי החיד"א בפתח עיניים במסכת בבא בתרא (דף י ע"ב) שבמצוות צדקה לא בעינן כוונה, וכן כתב בשערי דעה (ח"א סימן נז) שבמצוות שבין אדם לחברו, התורה לא הקפידה על הכוונה.

ונראה שזהו כוונת הנצי"ב, שמכיוון שמצוות הלווית המת, היא מצוה שבין אדם לחברו, אין הכוונה מעכבת בה, ומקבל על כך שכר, ומה שכתב בסוף דבריו שזכות היא לו, ולא כתב במפורש שקיים המצווה, יתכן שכוונתו שלא קיים את המצווה בשלימות, מכל מקום את המצווה קיים. וכן פסק מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שמכיוון שלמעשה הלך בלוויה זו, והמת התכבד על ידו, נחשב הדבר שקיים מצוות לוויה, וקיים את קבלתו.

לפניו, ממילא נחשבת לזכות להולך. ועוד ראה דגם העולה שלא בשביל המת נחשב לו לכבוד, מהא דתניא במכילתא בפרשת בשלח, ולא עוד אלא שעם יעקב עלו עבדי פרעה וזקני ביתו. ועם יוסף עלו הארון והשכינה והכוהנים והלוויים וכל ישראל ושבעה ענני הכבוד, עכ"ד, והרי כל אלה לא בשביל הלוויית יוסף עלו אחרי מיתתו, אלא שמכל מקום נחשבו לכבוד ליוסף. והכי יש להוכיח עוד ממעשה דבעיא מוכסא בגמרא במסכת סנהדרין (דף מד ע"ב) לפי פרש"י שניתן כבוד להרשע, שלווהו הרבה בני אדם בטעות, שכסבורים שמיטתו היא של הצדיק, הרי אע"פ שלא בשבילו הלכו אחריו היה לו לכבוד. (אבל בחידושי הרמ"ה והרמב"ן ז"ל שם, הביאו מעשה שקברו את הצדיק בין הרשעים, ואת הרשע בין הצדיקים, ואם כן לא מוכח מזה), עכ"ל הנצי"ב.

והנה רבנו הנצי"ב פתח בלשון 'והוא בכלל עושה מצוה שלא לשמה, שנחשב מכל מקום למצווה'. משמע שהמלווה קיים מצוה, אולם אח"כ כתב 'מכל מקום הליכה זו אחר המטה הוא לכבוד לפניו, ממילא נחשבת לזכות להולך'. משמע שיש בזה רק זכות, ולא ממש מצוה, וצ"ע בשאלתנו, דאם נחשב רק לזכות, הרי שלא קיים את קבלתו ויש עליו חיוב ללכת להלוויה אחרת, ואם נחשב שקיים מצוה, לא צריך.

והנה בעצם דבריו יש גם להעיר דאולי המהלך ברחוב נחשב כמתעסק ולא קיים מצוה כלל, אך למעשה כעין זה מבואר ברש"י (ויקרא ה יז)

אדם שגנב כסף מתייר, ויכול להחזיר לו את המעות בשבת, ואם לא יחזיר לו, התייר יטוס בחזרה לביתו ולא יוכל להשיב לו, האם מותר

לגנב להשיב את הכסף בשבת? הוכח מפרשת השבוע!

למנוע חטא, עיי"ש. והוסיף ההתעוררות תשובה סניף נוסף להקל להחזיר את הגזלה דחיישינן שמא יתגבר עליו יצרו ולמוצ"ש לא ישיב, עיי"ש.

והנה לכתחילה עדיף להחזיר על ידי נכרי, ואם אין נכרי אפשר להקל בדחיפה ברליו, על פי דברי הביאור הלכה (סוף סימן רסו). ואם הכסף נמצא בכיסו של הגנב והולך בכרמלית, ילך פחות פחות מדי אמות וכשיגיע לחדרו של התייר יזרקנו כלאחר יד, כמבואר בביאור הלכה שם. והנה נאמר בגמרא במסכת פסחים (דף ו ע"א) שאם מוצא חמץ במועד כופה עליו את הכולי, וכתב המשנ"ב (סימן תמו סק"ז) שנהגו לכפות כלי ולא לבער את החמץ ביו"ט אפילו ע"י שבות דשבות כגון להשליך את החמץ לנהר על ידי עכו"ם, אפילו שמעיקר הדין זה מותר. אך נראה שאין זה דומה לנידוננו דחמץ אם רוצה לבער את החמץ, ואינו עושה כן בגלל איסור דרבנן תו לא עובר על איסור של בלא יראה, ועוד דיש חשש שהגוי לא יפורר החמץ כדינו, כמבואר במג"א (שם סק"ב) יעו"ש, משא"כ בגזלה, כל רגע שאינו משיב את הגזלה הרי שנשאר בידו האיסור של לא תגזול. (חש"ח פסחים ו ע"א).

"נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפיקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו" (ה כא)

אדם שגנב כסף מתייר, ויכול להחזיר לו את המעות בשבת, ואם לא יחזיר לו, התייר יטוס בחזרה לביתו ולא יוכל להשיב לו, האם מותר לגנב להשיב את הכסף בשבת?

ההתעוררות תשובה (ח"ד שיר מעון לפרשת ויקרא ה-כא) דן בשאלה מעין זו, וכתב שמותר לעבור על איסור טלטול מוקצה כלאחר יד, ולהשיב את הגזלה מלהשאיר את הגניבה בידו, כי איסור טלטול מוקצה כלאחר יד התיירו במקום פסידה, דהוי שבות דשבות במקום מצוה, ומצינו בדברי מרן השו"ע (סימן שז ס"ה) דשבות במקום מצוה יש להתיר. ויעוין עוד במשנ"ב (סימן שא ס"ק קכ ובבא"ה ד"ה אם) וז"ל

מותר במקום פסידה להוציא המעות שלא כדרך הוצאה, עיי"ש. ולהשיב גזלה נחשב למקום פסידה. ומצינו שגם בשביל עבר בעלי חיים מותר לעבור על מוקצה, כמבואר בשו"ע (סימן שה סעיף ט), ומבואר בחזו"א (סימן לז כז) שאם עבר על איסור שהיה והשהה תשביל על האש שלא כדין מותר לעבור על איסור מוקצה ולהסיר את התשביל מהאש כדי

האם יכול רופא לקבל כסף כאשר הוא הולך לרפא חולה מסוכן? הוכח מפרשת השבוע!

ויתכן לומר שכוונת הערוך השולחן היא: שהרופא בכתבו ובחתימתו מקבל עליו אחריות, וזאת אינו חייב מדין תורה, ועל אחריות זו רשאי לקבל שכר. וכעין זה כתב הרמ"א (אבה"ע שם) שיש אומרים שמתנים עם העדים שאם יקלקלו הגט ישלמו אותו, ומכח זה מותר ליטול שכר הרבה. אולם מלשון ערוך השולחן לא משמע שנתכוון לכך, שהרי הוא מגדיר את כתיבת המרשם כ"שכר טרחא" ולא כ"שכר אחריות".

ואולי אפשר לומר שכוונתו היא שאף על פי שהטרחא מועטת, בכל זאת מותר לו לדרוש עבור טרחתו שכר הרבה, ואין בזה איסור "אונאה", מאחר ורגילים ליתן לרופא שכר מרובה כמבואר בהגהות מיימוניות (בתשובות לספר נזיקין סימן כב) וכך מבואר בדברי הרמ"א (ח"ו"מ סימן רסד ס"ז) שהדרך הוא ליתן הרבה לרפואה. וכמו כן כתב בשו"ת בנימין זאב (סימן רפ, ציינו הרע"א בגיליון השו"ע יו"ד סימן שלו) בשם הסמ"ג: "לענין הרפואות דרך בני אדם לתת דמים מרובים". ויעוין בגמרא במסכת מסכת בבא קמא (דף פט ע"א) "מילי דמזדבני בדינרי ניהו", כלומר, ישנם מילים הנמכרים בדינרים. לאור זאת מובנים דבריו של ערוך השולחן.

אלא שעדיין יש להתבונן במה שכתב ערוך השולחן שמותר לרפוא ליתול שכר על שהטריח עצמו לבקר אצל החולה, דבשלמא כאשר החולה מסוגל לבוא לרפוא, ולמרות זאת מבקש שהרופא יבוא אליו, שזאת אין הרופא חייב לעשות, לכן מותר לו לדרוש שכר על כך. אבל כאשר החולה מסוכן, ואינו מסוגל לבוא לרפוא, הרי מחוייב הרופא לטרוח ולבוא אליו, כשם שחייבים לטרוח ולגשת אל האבדה כדי להשיבה לבעליה, וצריך לברר האם גם במקרה זה יהיה מותר ליטול שכר על ההליכה לבית הרופא.

והנה על עדים החולקים לבית הדין להעיד, כתב הט"ז (ח"ו"מ סימן לד סי"ח) שמותר להם ליטול שכר על כך, משום שהתורה כתבה "אם לא יגיד ונשא עונו" (ויקרא ה א). להגיד - חייב בחנם, אך על ההליכה מותר

"ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו" (ה א)

מה הדין כאשר רופא הלך לביתו של חולה מסוכן, שלא היה ביכולתו לבוא לבית הרופא, והרופא ריפא אותו בלי צורך בתרופות. האם מותר לו לקבל על כך זכר?

כתב מרן בשלחן ערוך (יו"ד סימן שלו ס"ב): אסור לרופא ליטול שכר החכמה והלימוד, אבל שכר הטורח והבטלה מותר. וכתב הפרישה ששכר ה"לימוד והחכמה", הוא מה שהרופא מלמד את החולה או את המתעסק עמו, שיעשה לרפואתו כך וכך, וכן פירשו השו"ע והט"ז.

והסביר יותר בערוך השולחן וז"ל: "מותר ליטול שכר בטלה וטרחא, אבל שכר הלימוד אסור, דאבידת גופו היא, והתורה אמרה והשבתו לו, לרבות אבדת גופו, ואמרינן בענין עשיית המצוות "מה אני בחנם אף אתם בחנם", הלכך שכר החכמה והלימוד אסור, אבל שכר הטורח ושכר הבטלה מותר. כלומר שכר החכמה והלימוד הוא כשאומר לו קח סם פלוני, אבל כשהולך אצל החולה הוי שכר טרחא, וכן כשכותב לו לבית הרוקח ליתן כך וכך, הרי הוא שכר טרחא ומותר".

וכעין זה מבואר בענין שכר עדי הגט, כמו שכתב מרן בשולחן ערוך (אבה"ע סימן קל סעיף כא) שאסור לעדי הגט ליטול שכר עבור עדותם יותר משכר בטלה, וכתב התורת גיטין (שם), הובאו דבריו בפתחי תשובה שם ס"ק יג) שמותר לעדי הגט ליטול שכר יותר מ"שכר בטלה", משום שהעדים חייבים רק לומר עדותם בפה, אבל אינם חייבים ליתן עדותם בכתב, כתוב וחתום, ועל השירות הנוסף הזה מותר להם ליטול שכר בנוסף לשכר הבטלה. והוא כעין דברי הערוך השולחן.

ולכאורה דבריו של ערוך השולחן תמוהים, שמאחר והרופא חייב לומר לחולה מהי התרופה שעליו לקחת, מה שכר אפשר כבר ליטול עבור כתיבת מרשם בן כמה מילים!:

שהם מצווים להעיד, ולא רצו להעיד עד שנטלו שכר... אבל מי שאינו מחוייב להעיד, ונטול שכר לילך - כלומר ללכת למקום המאורע ולראותו ולהיות עד, שאינו בדין זה, לפי דעתי, עכ"ל. כלומר באופן כזה מותר לו ליטול שכר על כך שהלך לראות את המאורע. ועל פי זה כתבתי בסעיף דלעיל, שכן יש להורות גם כן בדין, שאם ממנים אותו וקובעים אותו להיות יושב ודן לכל הבאים לפניו, שאין זה בכלל 'מה אני בחנם...', לפי שאם לא היו קובעים אותו לא היו הכול באים לפניו, אלא לפעמים יבוא אחד ויבררהו, ולפעמים יבוא אחר ויברר לאחר, אבל מפני שהקובע להיות דין באים הכול לפניו, והוא דומה לעד שרשאי ליטול שכר לילך ולראות העדות דשריי", עכ"ל.

ונראה שהוא הדין ברופא שהלך ללמוד רפואה, במטרה להיות קבוע ופנוי לכולם, ולרפא את כל הבאים לפניו. שמאחר ולא חייב ללמוד רפואה ולהתפנות לכולם, מותר לו ליטול שכר. ובדומה לאדם המתפנה מעיסוקיו כדי לחפש מציאות להשיבו לבעליהם שמותר לו ליטול שכר, וכעין זה כתב הפתחי תשובה (ח"ו"מ סימן ט). ודווקא בימים הקדמונים שהרופאים לא התפרנסו מהרפואה ועיסוקם היה מדברים אחרים, אסור היה לרופא ליטול כי אם שכר טרחה ושכר בטלה, אבל בימינו כאשר מתפנה מכל עיסוק אחר ולומד רפואה על מנת שיוכל גם להתפרנס מכך, דומה הוא לאדם שהולך לראות מאורע מסויים כדי שיוכל להעיד. (חש"ח ב"ק פט ע"א).

אדם שנדר לקופה של צדקה, האם ייתן זאת למשולח הלוקח אחוזים, או יתרום מיד לקופה? הוכח מפרשת השבוע!

ובדרך אמונה בהלכות מתנות עניים (פ"ט ציון ההלכה אות כה) כתב: שלכאורה לפי מה שכתב הביאור הלכה (בסימן לח ד"ה הם) דאם מכוון לשכר וגם למצווה בשווה נקרא עוסק במצווה, י"ל דצריך לעמוד בפניו גם כשלוקח שכר, ואולי יש לחלק קצת, וצ"ע. ויתכן שהחילוק הוא, שבשביל להיות עוסק במצווה פטור מהמצווה, די גם במצווה קלה, שהוא לוקח שכר על זה, אבל להיות במעלה גבוהה כזאת, שיצטרכו לקום עבורו, זה רק אם עומד בדרגה כזו, שעושה הכול עבור מצוה, ואינו מקבל שכר.

וכתב המנחת יצחק, דכל שאם מקבל שכר, אינו נחשב לעושי מצוה, רק בגובה אשר מינוהו הקהל לגבות סכום קצוב שנתחייבו עליה כל בני הקהילה, הגובה לא צריך להשפיע על הנותן, אבל באופן שהשד"ר עיקר עבודתו להשפיע על אחרים שירימו תרומה למוסדות תורה, ולולי השפעתו לא הי' נעשה מצות הצדקה, ובכלל זה התרומות שמשגי למוסדות תורה, י"ל דשפיר הוי בכלל עושי מצוה, אף שמקבל על זה שכר. והגר"י זילברשטיין שליט"א מביא ששמע מגיסו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שסיפר לו ר' יעקב שכטר, שפעם הגיע משולח של אחת הישיבות וביקש שיתנו לו תרומות לשיבה, ושאל את החזו"א ואמר לו שייתן את הכסף ישיר לשיבה, ואמר גיסי הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שאולי החזו"א חשש שהמשולח נוטל יותר משלושים וחמשה אחוז.

וכאן הוא המקום להביא דבדידי הוה עובדה לפני כעשרים שנה כאשר היינו צריכים לגייס סכום כסף גדול עבור התחזוקה ופיתוח של הכולל, רצינו לחפש שד"ר שיסתובב ויכתת מאת רגליו ויתרים אנשים הרוצים לפתוח את ליבם וכיסם למען אחזקת התורה ולומדיה ושאלתי את מרן הראשון לציון הגר"ע יוסף זיע"א כמה לסכם עם השד"ר על עבודתו, ומרן הרש"צ זיע"א ענה לי בזה הלשון: "אסור באיסור חמור לתת יותר מ-30 אחוזים עבור שד"ר. ולאחר ששאלתי את מרן זיע"א על מה שמובא בשם החזו"א שמתיר עד 49 אחוז, ענה לי: שיש מדור מיוחד בגיהנום עבור אותם אלו הלוקחים אחוזים כאלו לכיסם.

לסיכום: צ"ע אם יכול לתת למשולח, מאחר ולא עשה כלום, ואם כן יתכן שלא יצא הנודר ידי חובתו אם ייתן למשולח. (חש"ח שבועות י ע"ב).

לו ליטול שכר. מה שאין כן רופא שמצוותו היא "והשבותו לו" ו"לא תעמוד על דם רע", אם כן גם ההליכה היא חלק מהמצווה. וכך מבואר בנימוקי יוסף בגמרא במסכת בבא מציעא (דף טז סוף ע"א מדפי הרי"ף). ולכן נראה לכאורה שדברי הערוך השולחן, שמותר לרופא ליטול שכר על הליכתו לחולה, אמורים רק כאשר החולה מסוגל לבוא לרופא. אבל כאשר אינו מסוגל, חייב הרופא לבוא אליו ואסור ליטול שכר על ההליכה, אלא רק על הבטלה.

אלא שלפי זה נשאלת השאלה מה יהא הדין ברופא שביקר אצל חולה מסוכן ולא רשם מרשם אלא נתן הוראות בעל פה, וגם עשה זאת בשבת או ביום טוב, ש"שכר בטלה" לא שייך ליטול, ונמצא לכאורה שאין כל היתר ליטול שכר על כך. וכמו כן כאשר העירו את הרופא באמצע הלילה, לא שייך ליטול שכר בטלה, מאחר ובין כך לא עוסק אז במלאכה, ואם כן על מה ייטול שכר? ויש להדגיש שאין השאלה מבחינת "שכר שבת", שהרי המהר"י ברונא (הובאו דבריו במשנה ברורה סימן שו ס"ק כד) התיר למיילדת ליטול שכר שבת. והשאלה היא רק על עצם השכר על המצוות.

ואולי אפשר למצוא היתר על נטילת השכר גם בשעות הבטלה וגם כאשר אין טרחה, על סמך ה"דברי חמודות" בגמרא במסכת בכורות (פ"ד אות יד) שכתב, וזה לשונו: "...הרשב"א כתב בתשובה, נראה לי שלא אמרו (שאסור לעדים ליטול שכר על עדותם), אלא בעדים שנעשו עדים כבר,

אדם שבעת צרה נדר כסף לצדקה, והנה לאחר כמה ימים פוגש אותו משולח של אותו קופה, ומבקש ממנו תרומה, שואל הנודר האם אני יכול לתת את

נדרי למשולח, למרות שאני יודע שהוא לוקח אחוזים מהתרומות שהוא מקבל, או אולי עדיף שאביא את הצדקה ישירות לקופה?

בספר פרדס יוסף (ויקרא אות טז) הביא ששמע בשם הגאון רבי חיים מוולוז'ין ז"ל, ששלח משולח לאסוף מעות עבור הישיבה, ואחד לא רצה ליתן, ואמר אנכי בעצמי אתן לרבי חיים, וכשהגיע האיש הנ"ל להגר"ח ורצה לתת לו כסף לישיבה, לא רצה ליקח ממנו, והנותן התעקש וטען ואמר רצוני שיהיו כל מעותיי במלואם לישיבה, ושלא יקבל המשולח מזה חלקו עבור טרחתו, א"ל הגאון ר' חיים ז"ל שזה מנהג עכו"ם, כשנותנים מעות לבית תיפלה שלהם אינם נותנים ע"י אמצעי, אבל אנו נותנים ע"י אמצעי שגם ישראל אחר ייהנה מזה, ולכן הדין הוא שמקבלים קרבות מעכו"ם רק עולות, ולא שלמים כפי שמבואר בגמרא במסכת מנחות (דף עג ע"א) והטעם כנ"ל שכשנותן עולה דעתו שקרבנו יהיה כולו לה', שכולה כליל, מה שאין כן גבי שלמים ששם בעלים אוכלים וגם הכהנים, זה עכו"ם אינו מבין שהוא ייתן קרבן לה' ואנשים אחרים ייהנו ממנו.

והנה כל משולח שהולך וטורח ואוסף כספים עבור הישיבה, אפשר להחשיב את כל הסכום בכלל הנדר, אף שהמשולח לוקח אחוזים לעצמו, ולא גרע משכר האומנין שאיתא בגמרא במסכת שבועות (דף י ע"ב) שמותר הקטורת היו מפרישים ממנה שכר האומנין. אולם כל זה כאשר המשולח טרח ויגע על התרומה, ושכנע אותו לתרום אז יכול לקחת אחוזים לעצמו, שכיון שעבד מגיע לו תמורה, ובה אמורים דברי הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל, שיש גם ענין שהתרומה תעבור דווקא דרך השליח שהוא ייהנה ממנה, אבל באופן שהמשולח לא טרח כלום, וממילא נדר לצדקה, אין לו לתת חלק מהצדקה למשולח, ועל זה אולי נאמר, שאף שישראל נודרים שלמים, אולם גם עולות יכולים לנדור, שהוא כליל לה'.

וכעין חילוק זה כתב בגר"י וייס זצוק"ל בספרו שו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן פו) שהפתחי תשובה (יו"ד סימן רנו סק"א) הביא בשם היד אליהו (סימן נד) שצריך לעמוד מפני הגובה צדקה בשעה שהולך וגובה מאיש לאיש כמו מפני כל עושי מצוה, (עייין באר היטב סימן שסא סק"ג) אכן אם זה הגובה מקבל שכר על טרחתו אינו בכלל זה ע"ש.

לאחר עספר שנים של הדפסת והפצת עלון זה בארץ ובחו"ל, פאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם פאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים.

מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך.

ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזיכוי הרבים לבריאות אושר נחת וזש"ק ולע"ו קרובים וידידים.

המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים וכל לפנות לטלפון: 052-814448

ניתן ולהיות שותף בזיכוי הרבים ולתרום גם בביט בטלפון: 052-8144488